

**UCHWAŁA NR XXII/208/25
RADY MIEJSKIEJ W PSZCZYNIE**

z dnia 27 listopada 2025 r.

**w sprawie przyjęcia do realizacji Programu Działań na Rzecz Osób
w Kryzysie Bezdomności w Gminie Pszczyna w latach 2026 - 2030**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r., poz. 1153), art. 110 ust. 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2025 r., poz. 1214 z późn. zm.)

Rada Miejska w Pszczynie uchwala, co następuje:

§ 1. Zatwierdzić i przyjąć do realizacji „Program Działań na Rzecz Osób w Kryzysie Bezdomności w Gminie Pszczyna w latach 2026 - 2030” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Pszczyny.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Leszek Szczotka

Załącznik do uchwały nr XXII/208/25
Rady Miejskiej w Pszczynie
z dnia 27 listopada 2025 r.

**PROGRAM DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI
W GMINIE PSZCZYNA
W LATACH 2026 - 2030**

Pszczyna, listopad 2025

Spis treści

Spis treści	3
1. Wprowadzenie	4
2. Przyczyny bezdomności	5
3. Skutki bezdomności.....	6
4. Diagnoza rozmiaru i charakterystyka problemu bezdomności w Gminie Pszczyna	7
5. Posiadane zasoby w zakresie pomocy osobom bezdomnym w Gminie Pszczyna	10
6. Założenia „Programu działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności”	11
7. Cele „Programu działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności”	11
8. Sposoby realizacji „Programu działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności”	12
8.1. Formy pomocy osobom bezdomnym o charakterze doraźnym	14
8.2. Formy pomocy o charakterze długoterminowym	15
8.3. Formy pomocy osobom bezdomnym realizowane w środowisku	15
8.4. Zapobieganie bezdomności w Gminie Pszczyna.....	16
9. Podsumowanie	17

1. Wprowadzenie

W dzisiejszych czasach bezdomność stanowi problem ogólnoświatowy. Bezdomnych można spotkać nie tylko w krajach najbiedniejszych, ale także w najbardziej rozwiniętych. Bezdomność może być rezultatem wyboru, wówczas jest zgodna z indywidualnymi preferencjami. Natomiast bezdomność z konieczności dotyka człowieka wbrew jego woli i jest odczuwana jako stan frustrującej deprywacji ze wszystkimi jej konsekwencjami psychicznymi i traktowana jako wyraz dyskryminacji społecznej.¹

Zjawisko bezdomności obecnie wyraźnie wzrasta zarówno na świecie, jak i w Polsce. Fakt ten budzi zaniepokojenie, gdyż wynika z niego, że żyje znaczna grupa ludzi, która nie ma odpowiedniego domu, będącego gwarantem bezpieczeństwa, miłości, odpoczynku, a także dającego schronienie, miejsce na sen i poczucie komfortu. Jest to o tyle ważne, że posiadanie domu i godne w nim życie jest gwarantem prawidłowego rozwoju i funkcjonowania człowieka. Natomiast bezdomność stanowi niewątpliwie syndrom ubóstwa i pełną marginalizację życia społecznego.

Bezdomność z uwagi na skalę zjawiska, jego złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno-ekonomiczne skutki, jest kwestią społeczną o zasięgu i znaczeniu globalnym, mającą swoje specyficzne, regionalne i lokalne uwarunkowania. Dotyka zarówno osób samotnych jak i rodzin z dziećmi. Jest niebezpieczna, bo towarzyszą jej inne negatywne zjawiska takie jak: narkomania, alkoholizm, prostytutka, przestępczość.

Od właściwego określenia istoty i specyfiki konkretnego przypadku bezdomności zależy odpowiedni dobór środków przeciwdziałania.

Termin „bezdomność” - wbrew swej pozornej oczywistości znaczeniowej, nastrocza wiele problemów definicyjnych. Badacze zjawiska bezdomności, a także praktycy rozwiązujący problemy osób bezdomnych, przyjmowali definicję tego pojęcia w zależności od własnych doświadczeń i potrzeb związanych z realizacją konkretnych badań czy projektów.

Krystyna Wierzbicka w jednej z pierwszych prac poświęconych badaniu sytuacji ludzi bezdomnych, stwierdza: „Pojęcia tego nie sposób zdefiniować w oderwaniu od kulturowego i społecznego kontekstu: czynników określających kulturę mieszkaniową, system norm i wartości wyznaczających sposoby zamieszkiwania, środowiskowych wzorów wejścia w posiadanie własnego domu”.

Bezdomność można definiować również w ujęciu socjologicznym, to problem społeczny charakteryzujący się brakiem miejsca stałego pobytu - brak domu, mieszkania.

Bezdomność w ujęciu psychologicznym to kryzysowy stan egzystencji osoby nie posiadającej faktycznego miejsca zamieszkania, pozbawionej środków niezbędnych by zaspokoić elementarne potrzeby, trwale wykorzenionej ze środowiska i akceptującej swoją rolę społeczną.

Istnieje również definicja prawna zawarta w ustawie o pomocy społecznej. Zgodnie z nią za

¹ M. Porowski, M. Porowski, Bezdomność – obraz zjawiska i populacji ludzi bezdomnych, [w:] Pedagogika społeczna: człowiek w zmieniającym się świecie, red. T. Pilch, I. Lepalczyk, Żak, Warszawa 1995, s. 433–434.

osobę bezdomną uważa się „osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i nie zameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osobą nie zamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania”.

Jednak jak podkreśla wielu badaczy, bezdomność jest przede wszystkim zjawiskiem społecznym, nie poddającym się opisowi w kategoriach czysto prawnych. Ani formalne prawo do zamieszkania w danym lokalu ani brak tego prawa nie przesądzają bowiem niczego w kwestii bezdomności.

Ta wielość definicji świadczy o tym, że jest to złożony, wieloaspektowy problem.

2. Przyczyny bezdomności

Bogna Bartosz i Ewa Błażej w pozycji pt. „O doświadczaniu bezdomności” dokonują następującej typologii przyczyn bezdomności:

- przyczyny społeczne - bezrobocie, likwidacja hoteli robotniczych, brak opieki nad wychowankami domów dziecka po ukończeniu 18 roku życia, oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej;
- patologie i choroby - alkoholizm, narkomania, prostytutka, przestępczość, przemoc domowa;
- uwarunkowania psychologiczne - wybór innego stylu życia;
- regulacje prawne - możliwość eksmisji bez wskazania lokalu socjalnego.

Do najczęstszych przyczyn bezdomności zalicza się przede wszystkim:

- rozpad rodziny, a więc zerwanie więzi formalnych, psychologicznych i społecznych oraz brak możliwości spełniania przez rodzinę jej podstawowych funkcji;
- eksmisje - prawny nakaz opuszczenia lokalu bez wskazania prawa do lokalu socjalnego;
- opuszczenie zakładu karnego przy jednoczesnym braku możliwości powrotu do poprzedniego miejsca zamieszkania;
- brak lub niewystarczająca ilość więzi społecznych;
- brak stałych dochodów, bezrobocie;
- przemoc domowa;
- konflikty spowodowane brakiem tolerancji społecznej, szczególnie w przypadku uzależnień czy nosicielstwa wirusa HIV;
- uzależnienia;
- brak schronienia spowodowany opuszczeniem placówki opiekuńczo-wychowawczej, rodziny zastępczej, czy też szpitala psychiatrycznego;
- uchodźstwo.

3. Skutki bezdomności

Bezdomność niesie szereg wielowymiarowych skutków takich jak załamanie psychiczne, lęk, złość, agresja, postawy wycofywania się, utrwalona niezaradność, choroby. Im dłużej problem bezdomności nie jest rozwiązany tym bardziej rosną jego koszty, ponoszone przez samych bezdomnych jak i całe społeczeństwo.

Skutki zdrowotne i społeczne bezdomności:

- zdrowotne skutki bezdomności:
 - wyniszczenie fizyczne;
 - choroby, odmrożenia;
 - zwiększona podatność na zakażenie bakteriologiczne i wirusowe.
- społeczne skutki bezdomności:
 - wypadanie z ról społecznych, związane z tym bezrobocie;
 - brak miejsc w szpitalach, zakładach opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo, brak należytej opieki nad osobami starszymi, a także nad młodzieżą opuszczającą placówki opiekuńczo-wychowawcze po ukończeniu 18 roku życia;
 - przestępczość;
 - łamanie przyjętych norm społecznych;
 - przyczyny związane z dysfunkcyjnością rodziny, tj. alkoholizm i inne uzależnienia, trwałe rozpad rodziny, odrzucenie ze strony osób najbliższych i brak opieki z ich strony;
 - przemoc domowa;
 - tendencje do samodestrukcji i do alienacji;
 - przyczyny natury psychologicznej najczęściej w przypadku, gdy bezdomność jest świadomym wyborem odmiennego trybu życia;
 - niezdolność do trwałych związków.

Podstawowym problemem w usamodzielnieniu osób bezdomnych jest brak odpowiedniej ilości bazy mieszkaniowej. Bezdomność jest kluczowym problemem szczególnie w okresie zimy. W okresie niskich temperatur większa liczba osób bezdomnych wymaga natychmiastowej interwencji w celu zapewnienia schronienia. Stąd też konieczność współpracy pomocy społecznej ze Strażą Miejską, Policją, placówkami służby zdrowia, organizacjami pozarządowymi. Szczególnie wiele problemów powstaje w sytuacji, gdy osoba bezdomna wymaga pomocy medycznej, w tym również hospitalizacji, a nie nabyła prawa do świadczeń zdrowotnych. Osoby bezdomne stają się grupą społeczną coraz bardziej izolowaną, co znacznie utrudnia ich integrację ze środowiskiem oraz powrót do normalnego życia. Wśród bezdomnych mężczyzn i kobiet spotykamy: osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków, byłych więźniów, bezrobotnych, rozwiedzionych, którzy wyprowadzili się lub zostali eksmitowani z dotychczasowego miejsca zamieszkania, wdowców, wdowy, osoby starsze i niepełnosprawne, osoby upośledzone lub chore psychicznie.

Bezdomnymi stają się też kobiety samotnie wychowujące dzieci, mające czasem problem alkoholowy, osoby doświadczające przemocy. Zjawiskiem coraz częściej spotykanym jest

rosnąca liczba bezdomnych rodzin.

Bezdomność rodzi problemy i współwystępuje z nimi, co powoduje znaczne nasilenie i trwałość tych sytuacji, a tym samym czyni bardzo trudnym proces przezwyciężania zjawisk patologicznych oraz proces wychodzenia z bezdomności. Zbiorowość bezdomnych cechuje się dużym zróżnicowaniem wewnętrznym. Wpływa na to różnorodność przyczyn bezdomności, o czym wspomniano na wstępie. Świadczona pomoc powinna być zatem silnie zindywidualizowana ze względu na odmienną sytuację poszczególnych osób, ich cech osobowości, potrzeb, postaw wobec własnej bezdomności, umiejętności odnalezienia się i poradzenia sobie w tej sytuacji.

Zdecydowanym priorytetem pozostaje zapewnienie schronienia, dążenie do ustabilizowania sytuacji oraz ograniczenie czy wyeliminowanie przyczyn bezdomności, tym bardziej, że jest to zjawisko stanowiące dla społeczeństwa zagrożenie spokoju, bezpieczeństwa, ale także zagrożenie epidemiologiczne.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (t.j. Dz.U.2025.1214) do zadań własnych z zakresu pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym, realizowanych przez gminy należy m.in. udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym. To samorządy lokalne są ustawowo zobowiązane do udzielania schronienia, które następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego.

4. Diagnoza rozmiaru i charakterystyka problemu bezdomności w Gminie Pszczyna

Przy omawianiu problemu bezdomności konieczne jest jego zdefiniowanie. W znaczeniu formalno-prawnym według ustawy o pomocy społecznej **osoba bezdomna** - jest to osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Bezdomność to nie zawsze brak mieszkania. Należy raczej mówić o ludziach w kryzysie bezdomności, wykorzenionych społecznie i nieprzystosowanych do życia w zorganizowanym społeczeństwie.

W praktyce mamy do czynienia z szerszym pojęciem osób bezdomnych, którymi są obywatele polscy przebywający w kraju, którzy nie dysponują pomieszczeniem ani miejscem spełniającym warunki mieszkalne lub nie są w stanie korzystać z przysługującego im miejsca zamieszkania ze względów społecznych (np. osoby doznające przemocy ze strony współmieszkańców) lub technicznych (osoby opuszczające lokal bezpośrednio zagrożony np. zawaleniem lub wybuchem gazu).

O ludziach bezdomnych można mówić również w sytuacji osób pomieszkujących u rodziny czy znajomych, osób, które nigdy nie ubiegały się o pomoc społeczną. Wśród bezdomnych wyodrębnić można bezdomnych ulicznych oraz bezdomnych schroniskowych.

Ci pierwsi doświadczają bezdomności sensu stricto, tak zwanej głębokiej, gdyż nie korzystają

ze schronienia w placówkach dla bezdomnych, przebywają w przestrzeni publicznej - zajmują klatki schodowe, pustostany, śpią na dworcach, zabudowanych pomieszczeniach na śmieci, piwnicach czy też na ławkach w parku lub pod mostem.

W skład populacji określonej jako bezdomni schroniskowi wchodzi ludzie zaspokajający swoje para-mieszkaniowe potrzeby w różnego rodzaju placówkach - w schroniskach, noclegowniach czy ogrzewalniach. Z wymienionych obiektów bezdomni najczęściej korzystają w okresie jesienno-zimowym, kiedy to warunki pogodowe są niesprzyjające spędzaniu czasu, zwłaszcza nocy, poza miejscami w ogrzewanych budynkach.

Rozwiązywanie kwestii bezdomności prowadzone jest głównie na szczeblu lokalnym, jednakże wszelkie działania prowadzone na rzecz osób bezdomnych wymagają współpracy z instytucjami rządowymi, samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi.

W Gminie Pszczyna w 2024 roku było łącznie 61 osób w kryzysie bezdomności, w tym 3 dzieci; na tę liczbę składało się 50 mężczyzn (w tym 1 chłopiec) i 11 kobiet (w tym 2 dziewczynki). Trzy kobiety i troje dzieci korzystały ze skierowania do mieszkania treningowego. W przestrzeni publicznej przebywało 17 mężczyzn, którzy nie wyrazili woli skorzystania z pomocy w formie skierowania do schroniska; były także dwie bezdomne osoby (kobieta i mężczyzna), które ostatnie stałe miejsce zameldowania posiadały w innych gminach (pomoc im udzielana była zgodnie z właściwością miejscową, poza możliwością skorzystania z Ogrzewalni na terenie Pszczyny).

W 2024 roku ze schronisk korzystało 38 osób, w tym 6 kobiet. W schronisku dla bezdomnych było 28 osób, w tym 6 kobiet, a w schronisku z usługami opiekuńczymi przebywało 6 mężczyzn. Pozostałych 4 mężczyzn przebywało w innych miejscach tymczasowego schronienia poza województwem śląskim.

Z uwagi na pozostawanie w kryzysie bezdomności z pomocy finansowej korzystało 25 osób - 25 osób w formie zasiłku okresowego, a z nich dodatkowo 11 osób otrzymało również zasiłki celowe na dofinansowanie do zabezpieczenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. zakup leków, odzieży, obuwia, środków czystości, zdjęć do dowodu osobistego i biletów na przejazd koleją na zamknięte leczenie odwykowe.

Na podstawie sprawozdań do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS-03), sporządzanych co roku przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Pszczynie, można prześledzić, jak na przestrzeni ostatnich 10 lat kształtowała się liczba osób w kryzysie bezdomności, którym została wydana decyzja administracyjna w sprawie pomocy w formie schronienia oraz jakie środki Gmina Pszczyna przeznaczyła na tę formę pomocy osobom bezdomnym.

Tabela nr 1. Pomoc w formie schronienia udzielana osobom w kryzysie bezdomności przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Pszczynie

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023	Rok 2024
Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie	54	50	43	54	52	44	42	30	28	34
Kwota świadczeń w zł	218 194	217 239	225 374	275 680	308 877	190 136	190 885	190 834	152 568	244 683
Liczba rodzin, którym przyznano świadczenie	43	40	39	48	43	37	32	29	28	34
Liczba osób w tych rodzinach	54	50	45	54	54	44	46	32	28	35

Źródło: OPS Pszczyna

Jak wynika z powyższego zestawienia, liczba osób bezdomnych, które były objęte pomocą w formie schronienia w poszczególnych latach uległa spadkowi i wynosiła w ostatnich 5 latach (2020-2024) - średnio 35,6 osoby, gdy w poprzednich 5 latach (2015-2019) - średnio 50,6 osoby. Jako, że liczba bezdomnych korzystających ze schronienia spadała - do roku 2023, także koszt zapewnienia schronienia jaki ponosiła Gmina Pszczyna ulegał zmniejszeniu i utrzymywał się na stałym poziomie poniżej 200.000 zł. Jednak w 2024 roku koszt ten wyniósł prawie 245.000 zł. Było to spowodowane przede wszystkim wydłużeniem okresu pobytu poszczególnych osób w schroniskach, a także wzrostem ceny za osobodzień w schronisku (w części przypadków).

W 2024 roku koszt osobodnia wynosił: w schronisku dla mężczyzn - 28 zł (w 2023 - 27 zł), w schronisku dla kobiet - 30 zł (w 2023 - 42 zł), w schronisku dla mężczyzn z usługami opiekuńczymi - 90 zł (w 2023 - 90 zł), w schronisku dla kobiet z usługami opiekuńczymi - 90 zł (w 2023 - 95 zł), a koszy osobodnia dla kobiet z dziećmi - 60 zł (w 2023 - 42 zł); w noclegowni - 35,16 zł za dobę (w 2023 - 32,91 zł).

Koszt pobytu w mieszkaniach treningowych prowadzonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Pszczynie w roku 2024 wynosił 245,42 zł miesięcznie (w 2023 - 227,29 zł).

Koszt poniesiony przez OPS na wydatki związane ze schronieniem jest pomniejszany o wpłaty osób bezdomnych za pobyt w ośrodkach wsparcia, do których zalicza się schroniska i domy dla bezdomnych, a także wpłaty osób zamieszkujących w mieszkaniach treningowych OPS. Wysokość odpłatności za schronienie osób w kryzysie bezdomności ustalana była zgodnie z obowiązującą od dnia 1 stycznia 2020 r. *Uchwałą nr XIV/203/19 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 21 listopada 2019 roku w sprawie ustalenia zasad ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia i mieszkaniach chronionych.*

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Pszczynie za rok 2024 wynika, że wśród 38 bezdomnych, którzy korzystali ze schronisk - część przebywała w nich jedynie okresowo. Wynikało to z nieumiejętności dostosowania się do zasad współżycia społecznego w placówkach, co doprowadzało do samowolnego jej opuszczenia, jak również nieprzestrzegania obowiązujących zasad i norm w schronisku (np. spożywanie alkoholu,

łamanie regulaminu schroniska), czego rezultatem było dyscyplinarne usunięcia ze schroniska. Zdarzały się także przypadki, że osoby bezdomne znalazły na kilka miesięcy zatrudnienie i dzięki temu mogły zapewnić sobie lokal mieszkalny we własnym zakresie. Były też osoby w kryzysie bezdomności, które ze schronienia korzystały w okresie jesienno-zimowym, a następnie wracały do przebywania w przestrzeni publicznej.

Z posiadanych przez OPS danych wynika, że w roku 2024 na terenie Gminy Pszczyna przebywało 17 bezdomnych mężczyzn, którzy nie wyrazili zgody na skierowanie do schroniska dla bezdomnych; były także dwie bezdomne osoby (kobieta i mężczyzna), które ostatnie stałe miejsce zameldowania posiadały w innych gminach (pomoc im udzielana była zgodnie w właściwością miejscową, poza możliwością skorzystania z Ogrzewalni na terenie Pszczyny). Wszystkie te osoby przebywały w przestrzeni publicznej, nocując najczęściej na klatkach schodowych, w namiotach lub prowizorycznych obozowiskach w piwnicach i pustostanach, bądź zatrzymywały się czasowo u innych osób.

Do mieszkań treningowych prowadzonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Pszczynie kierowane były w 2024 roku kobiety, również te z dziećmi, które pozostawały w kryzysie bezdomności głównie z powodu tego, że zostały pozbawione schronienia w wyniku konfliktu, czy też przemocy ze strony najbliższych.

W nocy z 28 na 29 lutego 2024 roku po raz szósty przeprowadzono „Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych”, którego realizacja koordynowana była przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Badanie to przeprowadzane było w całym kraju w nocy w poszczególnych gminach, przez pracowników socjalnych ośrodków pomocy społecznej w asyście policjantów lub strażników miejskich. Taka forma badania miała za zadanie zliczenie bezdomnych w aktualnym miejscu pobytu podczas tej nocy (w schroniskach, noclegowniach, ogrzewalniach, domach samotnej matki, przytułkach, szpitalach, czy w przestrzeni publicznej. Na terenie Gminy Pszczyna tej nocy przebywało 20 osób bezdomnych. W mieszkaniu treningowym były 2 kobiety i 1 dziecko; w schronisku w Wiśle Małej 3 kobiety i 2 dzieci. W Szpitalu „Joannitas” w Pszczynie przebywała 1 osoba bezdomna; w hostelu, w trakcie leczenia odwykowego był 1 mężczyzna. W przestrzeni publicznej przebywało: 3 bezdomnych na ogródkach działkowych, w altanie; 4 bezdomnych w pustostanach; 1 w szopce; 1 w szałasie i 1 na ulicy.

5. Posiadane zasoby w zakresie pomocy osobom bezdomnym w Gminie Pszczyna

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 75 nakłada na władze publiczne obowiązek przeciwdziałania bezdomności. W praktyce realizacja tego obowiązku powinna polegać na podejmowaniu działań profilaktycznych zapobiegających powiększaniu się problemu bezdomności, podejmowaniu pomocy pasywnej zaspokajającej podstawowe potrzeby osób bezdomnych oraz działań wspierających, umożliwiających wyjście z bezdomności.

Celem zabezpieczenia potrzeby schronienia dla osób w kryzysie bezdomności tutejszy Ośrodek, w wyniku postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, udziela zamówienia wykonawcom usługi schronienia dla osób bezdomnych z terenu Gminy Pszczyna.

W 2024 roku byli nimi:

- „Centrum Pomocy Potrzebującym. Schronisko Arka”, Dąbrowa Górnicza, ul. Przelotowa 205 - na schronienie dla mężczyzn i dla mężczyzn z usługami opiekuńczymi oraz schronienie dla kobiet i kobiet z usługami opiekuńczymi.
- „Caritas Diecezji Sosnowieckiej”, Sosnowiec, ul. Korczaka 5 - na schronienie dla kobiet z dziećmi.

W 2025 roku to:

- Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne, Oddział Terenowy w Rybniku - Niewiadomiu „Dom Nadziei”, Rybnik - Niewiadom, ul. Sportowa 136/1 - na schronienie dla mężczyzn i dla mężczyzn z usługami opiekuńczymi oraz schronienie dla kobiet i kobiet z usługami opiekuńczymi.
- „Caritas Diecezji Sosnowieckiej”, Sosnowiec, ul. Korczaka 5 - na schronienie dla kobiet z dziećmi.

Na 2024 i na 2025 rok Gmina Pszczyna zawarła porozumienia z Gminą Czechowice-Dziedzice na zapewnienie 1 miejsca dla osoby w kryzysie bezdomności w Noclegowni - Czechowice-Dziedzice, ul. Łukasiewicza 13.

W roku 2024 Gmina Pszczyna zawarła porozumienia z Miastem Żory na zapewnienie schronienia dla bezdomnych w Ogrzewalni - Żory, ul. Gwarków 5 E.

Od stycznia 2025 roku uruchomiona została Ogrzewalnia, która funkcjonuje pod adresem: Pszczyna, ul. Dobrawy 1A/D/1. Czynna jest w następujący sposób:

- od 1 października do 30 listopada i od 1 marca do 30 kwietnia, w godzinach 16:00 - 08:00, a przy temperaturach w ciągu dnia poniżej 0 °C - całodobowo;
- od 1 grudnia do 28/29 lutego - całodobowo.

Dodatkowo tutejszy Ośrodek prowadzi 2 mieszkania treningowe przeznaczone łącznie dla 8 osób. Do tej formy wsparcia kierowane są głównie bezdomne kobiety, również te z dziećmi, które zostały pozbawione schronienia najczęściej w wyniku konfliktu, czy też przemocy ze strony najbliższych, a także w sytuacjach nagłych zdarzeń kryzysowych. Zasady pobytu w mieszkaniu treningowym określa „Regulamin mieszkań treningowych prowadzonych przez OPS w Pszczynie” wprowadzony zarządzeniem Dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej w Pszczynie.

6. Założenia „Programu działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności”

Wszelkie działania na rzecz bezdomnych należy realizować we współpracy z sektorami: rządowym, samorządowym i pozarządowym. Założeniem „Programu” jest zmniejszenie liczby osób zagrożonych bezdomnością i osób bezdomnych poprzez wspieranie działań nakierowanych na przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemu bezdomności.

Skuteczna pomoc osobom bezdomnym powinna wypływać z następujących założeń:

- każda osoba bezdomna ma wolną wolę, godność osobistą, potrzeby i oczekiwania;
- nikt nie powinien być zmuszony okolicznościami życiowymi do dożywotniej bezdomności;

- osobom bezdomnym należy umożliwić godne warunki bytowania;
- działania pomocowe winny być podejmowane z uwzględnieniem współpracy ze strony osoby bezdomnej;
- należy zagwarantować osobom bezdomnym równość w dostępie do oświaty, służby zdrowia, mieszkalnictwa i innych praw obywatelskich;
- pomoc, którą otrzymują osoby i rodziny powinna prowadzić do uzyskania bądź odzyskania zdolności do stabilnego funkcjonowania w społeczeństwie;
- nie wolno dopuszczać do sytuacji by udzielana pomoc była nadużywana przez te osoby lub by prowadziła do uzależnienia od niej.

7. Cele „Programu działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności”

Celem „Programu” jest przede wszystkim:

- wzmocnienie i usprawnienie systemu interwencji, ochrony zdrowia i życia osób bezdomnych;
- wspieranie procesu wychodzenia z bezdomności i zapobieganie jej;
- zwiększenie samodzielności osób bezdomnych;
- współpraca z różnymi sektorami rządowymi, samorządowymi i pozarządowymi, również spoza kręgu pomocy społecznej działającymi na polu bezdomności;
- udzielanie pomocy, dzięki której będzie możliwe doprowadzenie do uzyskania, bądź odzyskania zdolności do stabilnego funkcjonowania w społeczeństwie;
- niedopuszczanie do sytuacji, by udzielana pomoc była nadużywana przez te osoby lub by prowadziła do uzależnienia się od niej;
- podejmowanie działań zmierzających do zabezpieczania społeczeństwa przed związanymi z bezdomnością zagrożeniami bezpieczeństwa i spokoju publicznego;
- zagwarantowanie osobom bezdomnym równego dostępu do oświaty, służby zdrowia, mieszkalnictwa, zameldowania, wydawania dokumentów (w tym tożsamości) oraz szeroko rozumianych i adekwatnych form pomocy i wsparcia.

8. Sposoby realizacji „Programu działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności”

Udzielenie pomocy w formie schronienia następuje poprzez zabezpieczenie tymczasowego schronienia w schronisku dla bezdomnych, schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, noclegowni albo ogrzewalni.

- **Schronisko dla osób bezdomnych** zapewnia osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz wsparcie ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Do tej formy wsparcia kierowane są osoby przez ośrodki pomocy społecznej właściwe ze względu na ostatnie miejsce zameldowania bezdomnego na pobyt stały.
- **Schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi** zapewnia osobom

bezdomnym, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki, zakład opiekuńczo-leczniczy lub zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy, tymczasowe schronienie wraz z usługami opiekuńczymi oraz wsparciem ukierunkowanym na wzmacnianie aktywności społecznej, w miarę możliwości wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Jest to rodzaj placówki, której wprowadzenie miało na celu uzupełnienie dotychczasowych form udzielania schronienia poprzez wyeliminowanie luki w zakresie możliwości uzyskania pomocy przez osoby bezdomne, które z powodu bezdomności nie mają możliwości otrzymania świadczenia w postaci usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Do tej formy wsparcia kierowane są osoby przez ośrodki pomocy społecznej właściwe ze względu na ostatnie miejsce zameldowania bezdomnego na pobyt stały.

- **Noclegownia** zapewnia schronienie osobom bezdomnym, świadcząc tymczasową pomoc w postaci miejsca noclegowego, w ramach której umożliwia spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia. Do tej formy wsparcia również kierowane są osoby przez ośrodki pomocy społecznej właściwe ze względu na ostatnie miejsce zameldowania bezdomnego na pobyt stały.
- **Ogrzewalnia** świadczy usługi w okresie od 1 października do 30 listopada i od 1 marca do 30 kwietnia, w godzinach 16:00 - 08:00, a przy temperaturach w ciągu dnia poniżej 0 °C - całodobowo; w okresie od 1 grudnia do 28/29 lutego - całodobowo. Na jej terenie zapewniony jest interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące. Ogrzewalnia służy ochronie życia i zdrowia, zapobiegając wychłodzeniu organizmu, czy wręcz zamrożeniu. Z tej formy wsparcia może skorzystać każda osoba pozbawiona schronienia, bez względu na miejsce ostatniego zameldowania na pobyt stały; do korzystania z ogrzewalni nie jest potrzebne skierowanie.
- **Mieszkanie treningowe** jest formą pomocy społecznej przygotowującą, przy wsparciu specjalistów, osoby w nich przebywające do prowadzenia niezależnego życia lub wspierającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu; w mieszkaniu treningowym świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz naukę w obszarze rozwijania lub utrwalania niezależności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia niezależnego życia. Do tej formy wsparcia kierowane są przez ośrodki pomocy społecznej, właściwe ze względu na ostatnie miejsce pobytu osoby, bezdomne kobiety, również te z dziećmi, które zostały pozbawione schronienia najczęściej w wyniku konfliktu, czy też przemocy ze strony najbliższych.

Wszystkie wyżej wymienione miejsca tymczasowego schronienia spełniać muszą minimalne standardy podstawowych usług i minimalne standardy obiektów, w tym w zakresie odpowiednich warunków higienicznych i sanitarnych oraz odpowiednich warunków do odpoczynku, określone w zapisach ustawy o pomocy społecznej.

Osoba nie posiadająca „dachu nad głową” nie ma zapewnionego poczucia bezpieczeństwa, jest najczęściej pozbawiona relacji międzyludzkich lub relacje te są bardzo ograniczone, a to wszystko powoduje pozbawienie nadziei, że istnieje dla niej szansa na poprawę jej trudnej sytuacji życiowej. To z kolei prowadzi do degradacji osobowości bezdomnego i dojmującego poczucia niższości, bycia bezwartościowym. Im dłużej taka sytuacja trwa, tym mniejsza jest motywacja do podejmowania prób wyjścia z bezdomności.

Proces wychodzenia z bezdomności jest trudny i długotrwały, wymaga wieloletniej pracy i zaangażowania zarówno ze strony osoby bezdomnej, jak również pracujących z nią specjalistów. Zbiorowość bezdomnych jest bardzo zróżnicowana, co jest spowodowane wieloma przyczynami bezdomności. Świadczona zatem pomoc powinna być silnie zindywidualizowana ze względu na odmiennność tych sytuacji, cech osobowości itp. Zdecydowanym priorytetem pozostaje jednak zapewnienie schronienia osobie w kryzysie bezdomności oraz dążenie do przeciwdziałania przyczynom powstawania bezdomności.

Najlepsze efekty reintegracji społecznej i zapobiegania wykluczeniu społecznemu osób bezdomnych, można osiągnąć realizując działania w trzech sferach:

1. Łagodzenie skutków bezdomności poprzez zapewnienie osobie bezdomnej schronienia, stosownego do pory roku ubioru i wyżywienia.
2. Działanie na rzecz wychodzenia z bezdomności poprzez poprawę i stabilizację sytuacji:
 - a) zdrowotnej (np. podjęcie niezbędnego leczenia, w tym odwykowego),
 - b) zawodowej (np. rejestracja w PUP, podjęcie aktywności zawodowej, uzyskanie prawa do świadczeń z ZUS),
 - c) mieszkaniowej (np. złożeniu wniosku o mieszkanie z zasobów gminy).
3. Przeciwdziałanie bezdomności poprzez zintegrowane działania zapobiegające zadłużeniom i eksmisjom na bruk:
 - a) pomoc pracowników socjalnych w kompletowaniu niezbędnej dokumentacji do wniosku o dodatek mieszkaniowy, pomoc w złożeniu tego wniosku; zwracanie uwagi na konieczność regulowania bieżących opłat mieszkaniowych oraz za media;
 - b) informowanie pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej przez podmioty dysponujące zasobem mieszkaniowym (np. administracje, spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe), o konieczności podjęcia działań interwencyjnych i pomocowych w stosunku do osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym;
 - c) udzielanie informacji przez pracowników socjalnych o zasadach i możliwościach uzyskania pomocy w zakresie opłat mieszkaniowych, zamiany mieszkania, itp., jak również udzielanie wsparcia w realizacji opłat mieszkaniowych i za media (praca socjalna, treningi budżetowe);
 - d) udzielanie pomocy finansowej na opłaty mieszkaniowe zgodnie z ustawą o pomocy społecznej celem zmniejszenia ryzyka eksmisji,
 - e) informowanie o wszelkich formach pomocy i wsparcia mających na celu poprawę sytuacji życiowej i relacji rodzinno-społecznych oraz motywowanie przez

pracowników socjalnych do podejmowania działań mogących poprawić sytuację osoby czy rodziny.

Warunkiem skutecznej i efektywnej pomocy jest diagnoza przyczyn bezdomności oraz opracowanie skutecznego programu działań wychodzenia z bezdomności mających na celu usamodzielnienie osoby w kryzysie bezdomności. Przede wszystkim jednak niezbędna jest wola współpracy z pracownikiem socjalnym ze strony osoby dotkniętej bezdomnością w działaniach mających na celu poprawę jej trudnej sytuacji życiowej.

8.1. Formy pomocy osobom bezdomnym o charakterze doraźnym

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku „do zadań własnych z zakresu pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym, realizowanych przez gminy należy m.in. udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym”. Zaspakajane potrzeb osób bezdomnych w Gminie Pszczyna przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Pszczynie, było i nadal będzie realizowane w następujący sposób:

- posiłek - osoby bezdomne przebywające w schroniskach otrzymują posiłki (w tym jeden ciepły) w miejscu swojego pobytu; pozostali bezdomni - korzystają z ciepłych posiłków przygotowywanych w barze (jeśli chcą takiej formy wsparcia) lub otrzymują pomoc finansową i organizują sobie posiłki we własnym zakresie;
- odzież i obuwie odpowiednie do pory roku - pomoc, według potrzeb osoby, realizowana bądź w formie dofinansowania do zakupu, bądź dokonania zakupu odzieży i obuwia z zasiłków z pomocy społecznej przyznanych osobie bezdomnej;
- przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego - możliwości skorzystania ze schronienia w formie skierowania do schroniska lub do noclegowni, zabezpieczenie środków na przejazd lub zorganizowanie transportu do miejsca noclegowego; stworzenie możliwości skorzystania z Ogrzewalni w Pszczynie;
- pomoc finansowa - dostosowana do sytuacji osoby bezdomnej, jej współpracy z pracownikiem socjalnym w działaniach mających na celu poprawę sytuacji życiowej oraz celów i możliwości pomocy społecznej;
- zabezpieczenie potrzeb higienicznych - w postaci umycia się, odwyszawienia, wyprania i zdezynfekowania odzieży - ta forma pomocy jest zabezpieczana głównie w schroniskach, do których kieruje się bezdomnych, ale także na terenie Gminy Pszczyna, np. w Ogrzewalni czy Pralni dla osób w kryzysie bezdomności przy ul. Parkowej;
- praca socjalna - dostępna dla każdej osoby w kryzysie bezdomności, która deklaruje chęć współpracy z pracownikiem socjalnym w rozwiązywaniu trudności życiowych;
- usługi zapewnienia koniecznej opieki - w razie takiej potrzeby, szczególnie osobom bezdomnym opuszczającym szpitale, a wymagającym opieki w zakresie całodobowym (schronisko dla bezdomnych z usługami opiekuńczymi lub umieszczenie w domu pomocy społecznej).

8.2. Formy pomocy o charakterze długoterminowym

Te formy wsparcia w dłuższej perspektywie zmierzają do usamodzielnienia osób w kryzysie bezdomności. Obejmowanie osób kierowanych do placówek zapewniających im schronienie kontraktem socjalnym lub indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, które polegają na sformalizowanej, partnerskiej formie współpracy osoby bezdomnej z pracownikiem socjalnym w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia lub świadczeń z ZUS. W schronisku dla bezdomnych zapewnia się osobom tam kierowanym, które podpisały kontrakt socjalny, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Natomiast schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi zapewnia osobom bezdomnym, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonej przez jednostkę całodobowej opieki. W takim schronisku wzmacnia się m.in. aktywność społeczną i w miarę możliwości osoby - wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej.

Schronisko powinno gwarantować dobrą jakość pracy socjalnej, różne formy terapii, resocjalizacji, rewalidacji, realizację indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności, realizację kontraktów socjalnych.

Celem terapii leczenia uzależnień, na którą są kierowani bezdomni uzależnieni od alkoholu czy też środków psychoaktywnych, jest uzyskanie większej świadomości swojej rzeczywistej sytuacji życiowej, rozpoznanie przyczyn takiego stanu rzeczy, rozpoznanie własnych ograniczeń w zakresie umiejętności życiowych, wzbudzanie motywacji do rozpoczęcia procesu zmiany siebie i swojej sytuacji, uzyskanie wzrostu poczucia własnych kompetencji życiowych, a tym samym wzrostu poczucia własnej wartości oraz wpływu na siebie i swoje życie.

Osoby, które ze względu na stan zdrowia nie są w stanie się usamodzielnąć życiowo i wymagają całodobowej pomocy i opieki, głównie po zakończonej hospitalizacji, będące niesamodzielnymi - są umieszczane w domach pomocy społecznej.

8.3. Formy pomocy osobom bezdomnym realizowane w środowisku

W odniesieniu do osób bezdomnych korzystających ze schronienia u rodzin czy znajomych konieczna jest przede wszystkim pomoc i wsparcie ze strony pracowników socjalnych Ośrodka w uzyskaniu samodzielnego lokalu, bądź powrotu do wcześniej zajmowanego mieszkania czy domu. Konieczna jest również pomoc w znalezieniu pracy bądź uzyskaniu świadczeń z ZUS, jeżeli bezdomny nabył do nich prawo.

W przypadku osób przebywających w przestrzeni publicznej - w pustostanach, piwnicach, na klatkach schodowych, ogródkach działkowych, w prowizorycznych namiotach - konieczna jest

wzmoczona aktywność służb społecznych, zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym.

Bezdomność u tych osób jest silnie ugruntowana, najczęściej nie proszą oni o pomoc, są samotni, pozbawieni więzi rodzinnych, manifestują swoją niechęć do sformalizowanych struktur. W ich przypadku przyczyną odmowy korzystania z miejsc noclegowych są głównie zaburzenia psychiczne, nieumiejętności dostosowania się do zasad współżycia społecznego w placówkach (np. problemy z zachowaniem trzeźwości), czy niechęć do opuszczenia miejsca pobytu, a także nierzadko wolny wybór osoby.

W stosunku do tych osób należy przyjąć za konieczne:

- dotarcie do bezdomnych osób i uświadomienie im, że można im pomóc, a ich sytuacja może ulec zmianie;
- motywowanie do podjęcia przez bezdomnego decyzji o poszukiwaniu placówki, która może mu pomóc oraz do podjęcia działań mogących poprawić jego trudną sytuację życiową;
- zapewnienie bezdomnemu wyżywienia, środków higieny, odzieży i obuwia;
- w razie potrzeby skierowanie do odpowiednich placówek, które udzielą bezdomnemu pomocy medycznej i sanitarnej; motywowanie do kontynuacji leczenia;
- motywowanie do podjęcia leczenia odwykowego oraz udzielanie wsparcia podczas takiego leczenia;
- udzielenie pomocy w uregulowaniu jego sytuacji rodzinnej i prawnej;
- pomoc w wyrobieniu lub odtworzeniu dokumentów osoby, które uległy zniszczeniu lub zagubieniu;
- rozwiązanie jego sytuacji finansowej poprzez pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, emerytury, renty lub świadczeń z pomocy społecznej.

Formy pomocy winny uwzględniać specyfikę sytuacji osoby bezdomnej oraz jej wolę współpracy z pracownikiem socjalnym.

8.4. Zapobieganie bezdomności w Gminie Pszczyna

Wśród przyczyn bezdomności wynikających z różnorodnych życiorysów osób bezdomnych i przyczyn powodujących utratę miejsca zamieszkania znajduje się także przyczyna prawna, która daje możliwość eksmitowania lokatora, bez wskazania prawa do lokalu socjalnego, za zaległości w opłatach czynszowych, a także z powodu przemocy domowej.

W celu zapobiegania zjawisku bezdomności należy położyć duży nacisk na działania mające zapobiec bezdomności poprzez objęcie osób i rodzin zagrożonych bezdomnością szeroko rozumianą profilaktyką, poprzez:

- analizowanie zadłużeń czynszowych pod kątem przyczyn ich powstawania;
- udzielanie pomocy w wystąpieniu z wnioskiem o rozłożenie zadłużenia na raty;
- udzielanie pomocy w dostępie do usług społecznych w postaci dodatków mieszkaniowych czy świadczeń z pomocy społecznej;
- współpraca z przedstawicielami służb publicznych (Strażą Miejską, Policją) oraz przedstawicielami urzędów i instytucji.

Działania o charakterze profilaktycznym w Gminie należy kierować m.in. do następujących osób i grup społecznych:

- wychowanków opuszczających instytucjonalną pieczę zastępczą;
- byłych więźniów i osób opuszczających zakład karny;
- środowisk generujących wykluczenia społeczne;
- osób i rodzin zagrożonych eksmisją;
- osób zagrożonych bezdomnością z innych przyczyn.

Biorąc pod uwagę stan faktyczny osoby bezdomne nie mają zbyt wiele szans na usamodzielnienie, często bezskutecznie szukają dróg wyjścia ze swojej sytuacji.

Przedstawione propozycje wyjścia z bezdomności mają na celu złagodzić jej skutki, a w konsekwencji doprowadzić do usamodzielnienia. Program uwzględnia, zatem działania o charakterze:

- profilaktycznym - zapobiegające utrwalaniu się i poszerzaniu zjawiska bezdomności na terenie Gminy Pszczyna;
- osłonowym - zapobiegające degradacji biologicznej i społecznej osób bezdomnych;
- aktywizującym - dające perspektywy wyjścia z problemu uzależnienia, bezrobocia i bezdomności, a w rezultacie usamodzielnieniu.

9. Podsumowanie

Najważniejszym założeniem niniejszego „Programu działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności w Gminie Pszczyna w latach 2026 - 2030” jest zapobieganie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu kryzysem bezdomności przez wdrażanie działań zmierzających do zmniejszenia liczby osób zagrożonych bezdomnością, łagodzenia skutków bezdomności poprzez pomoc osobom w procesie wychodzenia z bezdomności oraz zabezpieczenia podstawowych potrzeb życiowych i społecznych osób w kryzysie bezdomności.